

Karel Poláček – Bylo nás pět

Karel Poláček

- vynikající vypravěč, stylist, bezděčný a nenásilný sklon k inteligentnímu humoru
- je tvůrcem mnoha vtipných novotvarů a vět, jež přešly i do frazeologie
- pracoval jako novinář v redakci Lidových novin, psal soudničky a sloupky – zakladatel sloupků
- za okupace zahynul v koncentračním táboře v Osmětimi
- jeho tvorbu ovlivnilo rodinné prostředí a maloměsto, tématem jeho prozaického díla jsou osudy prostých lidí na periferii velkoměsta či na maloměstě

Bylo nás pět

Dílo vzniklé za protektorátu, odehrávající se na malém městě. Kniha je částečně autobiografická, autor vychází ze svých klukovských let. Kniha vznikla nedlouho před Poláčkovým transportem do koncentračního tábora. Jeho vydání se již nedožil. Příběh se odehrává v maloměstě (rodný Rychnov nad Kněžnou), vzpomínka na šťastné mládí, napsané v nejtěžším období života (před transportem do Osvětimi). V popředí jsou vlastnosti dětí, které dospělým scházejí. Jemná karikatura konvenčního světa dospělých (drobných živnostníků – obchodníků apod.), obraz maloměsta, problematika života na maloměstě.

Děj je laděn humorně. Všechno je velmi jasně představitelné. Můžeme si všimnout narážení na název knihy („přidal se Čeněk a bylo nás pět!...“)

Žánr:

- román (pro děti i dospělé)
- humoristická próza – patří k základnímu fondu české humoristické literatury

Téma:

- život na malém městě
- klučičí dobrodružství

Jazyk:

- psáno v ich-formě
- v knize se mnohdy vyskytují slova v nářečí (prauda, levolvér, doučata atd.) díky kterým je text trochu „nepochopitelný“, spojení zcela spisovných, až strojených, frázovitých a knižních vyjádření = mluva dospělých a její napodobování (jelikož, pravil) se slovy expresivními (kulit vočadla), slovy krajového lidového dialektu (prauda, nýčko) a obecné češtiny, uličnické hantýrky (abysem, dolejzal), nářečí (prouda, levolvér, doučata), germanismy (šamstr, kvelb), časté používání spojek přičemž, jelikož, pročez.
- mísí se hovorový a nespisovný jazyk se spisovným.
- komičnost díla není dána pouze příběhy chlapců, ale především jejich mluvou, neboť autor prokládá klukovskou hantýrku a dialekt vybroušeným spisovným jazykem.

Kompozice a styl:

Kniha není dělena na kapitoly, pouze na graficky vyznačené úseky, slovosled a kostrbaté větné konstrukce vytvářejí z textu originální jazykový klenot, groteskní situace, opakování a stereotypy

ve způsobu řeči, výrazová a situační komika. Děj se odehrává v reálném prostředí (Praha) a v reálném čase (za protektorátu Čech a Moravy)

Zařazení díla do literárního kontextu:

Celé dílo se odehrává za první republiky.

Lidé žijí v poválečném období po rozpadu monarchie, právě vznikající republika nabízí lidem svobodu a ekonomika i technický pokrok rostou.

Děti, jichž se celý děj týká, si užívají bezstarostné dětství plné zážitků a dobrodružství.

Děj

S laskavostí, půvabem, humorem, ale i satirou nás autor formou vyprávění malého chlapce zasvěcuje do klukovského světa, v němž se realita často mísí s fantazií, kde hlavní roli hraje přátelství a upřímnost. Čistá dětská duše je zde v ostrém protikladu neupřímnosti a přetvářce dospělých. Román vypráví o příhodách klukovské party na malém městě. Příběh se odehrává na přelomu 19. a 20. století.

Dílo nemá ústřední zápletku, skládá se z volně zařazených epizod, jako jsou válka s Dražáky, Ješínáky a Habrováky, tragické koupání v rybníku, vybírání vosího hnízda, žebrání, návštěvy biografu (bez vstupenek), příjezd cirkusu atd.

Když například chtěli jít do kina, jeden z chlapců si koupil lístek, a když v sále zhasla světla, tak ostatním pomůže oknem dovnitř, aby nemuseli platit za lístek. Jeden kluk je ale udal panu Maulemu, který trhal lístky, a on je z biografu vyhodil. To ale kluky neodradilo a dál chodili do kina oknem.

Jindy se zase vydali na vosy. Chtěli je pochytat, aby jim snášely med. Vosy je ale velice pobodaly. Hoši potom ještě dostali doma na zadek, protože rodičům předtím tvrdili, že jdou do hodiny houslí.

Bavilo je také žebrat u silnice. Za vyžebrané peníze si vždy koupili plno sladkostí.

Ale ze všeho nejraději dělali naschvály panu Fajstovi. Zahrabali třeba do sněhu karbid a zapálili jej. Kdo by nevěděl, že to hoří karbid, myslel by si, že to hoří sníh. Tou dobou chodil pan Fajst do jednoho statku pro mléko. Když viděl, že ze sněhu šlehají plameny, vykřikl, že je z toho celý zdecimovaný. Kluci se smáli a měli z něj legraci.

Nejdelší epizodou, která zabírá velkou část textu, je sen hlavního hrdiny, způsobený spálovým onemocněním. Hrdina v něm se svými přáteli putuje až do daleké Indie. Pepek Zilvar se zde dokonce žení s královskou princeznou. Horečky opadly, Petr se uzdravuje a tím vyprávění končí.

Postavy:

Petr Bajza

- vypravěč
- syn malého obchodníka
- uličník
- má rád každé dobrodružství
- snaží se být chytrý
- nerad ovšem poslouchá své rodiče – nechodí na housle atd.

Antonín Bejval

- nejlepší přítel hlavního hrdiny
- proslulý vynálezce
- za mnoha lumpárnami je on

Čeněk Jirsák

- kamarád/nekamarád
- má přezdívku Krakonoš
- nábožný
- jeho koníčkem je sbírání hříchů ke svaté zpovědi

Otakárek Soumar

- chlapec z bohaté rodiny
- má vychovatelku
- rád by se kamarádil s ostatními chlapci, ale vychovatelka mu to nedovolí

Éda Kemlik

- je to kamarád
- nijak význačný v textu
- má psa Pajdu
- „Pepek“ Zilvar
- hoch protřelý životem
- bydlí se svým (jednonohým) otcem v chudobinci
- školu však navštěvuje pravidelně a rád se učí
- zachraňuje lidem životy
- „lumpačí“
- žebra atd.

Eva Svobodová

- kamarádka Petra
- rodiče mají cukrárnu

Kristýna

- služka u Bajzů
- veselá a rozverná
- pochází z Rampuše, proto ji Petr říká Rampepurda

Pan Fajst

- protivný mravokárce
- Vařekovi
- strýc a teta
- lakomí

Alfons Kasalický

- syn ředitele cirkusu
- chodí s Petrem do školy, když je cirkus ve městě
- neumí násobilku ani základní věci, ale je nejlepší v tělocviku, umí dělat - neuvěřitelné akrobatické kousky

Ukázky

... Načež jsem napsal na jednu krabici Hostinec U Havrana a před tou krabicí jsme si sedli na bobek, jako že sedíme v hospodě a mluvíme řeči. A Čeněk Jirsák smutně pravil: „Škoda, že jsem po sv. zpovědi. Kdybych nebyl po sv. zpovědi, tak bych taky jako seděl v hospodě, jako bych pil

pivo a dělal bych obyvatele. Ale protože jsem o sv. zpovědi, tak nesmím, abych nezhřešil slovem nebo skutkem....

... Tatínek pravil, že je rád, když chodím k Soumarom, jelikož jsou to lepší lidi, a tím pádem se naučím dobrým způsobům, což prospívá obchodnictvu. Maminka pak mě přikázala, abusem u Soumarů porád říkal „rukulíbám“, aby bylo vidět, že jsem dobře vedený. Já jsem jí to slíbil, ale neřekl jsem „rukulíbám“ a neřekl bysem to ani za pytel buráků, jelikož se stydím.

U Soumarů je všechno krásné jako v zámku, z jednoho pokoje jde se do druhého pokoje, z druhého do třetího a tak porád furt a mají tam kanape, na něm barevné polštáře, taky kredenc, ve které je stříbro a zlato a hrníčky, a na podlaze mají kůži z jaguára a obrazy a vůbec všechno.

...